

A-13619

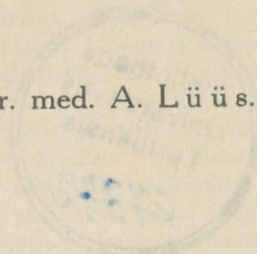
Tõutervishoiu ülesandeid Eestis.

Prof. dr. med. A. L ü ü s.

67372

Tõutervishoiu ülesandeid Eestis.

Prof. dr. med. A. L ü ü s.

29.4.10.

Äratrükk raamatust „Eesti rahva tulevik“

1935.

Tartu ülikooli kirjanduslikud kogud

2

A-13619

1040

Professor A. L ü ü s : Ülemineval aastal (1933) sai sellest 50 a. täis, kui eugeenika-õpetuse põhjendaja Francis Galton tarvitas oma töödes esimest korda sõna „eugeenik“, ja mullu (1934) täitus 30 a. sellest, kui seesama Galton hakkas Londoni ülikoolis eugeenika üle loenguid pidama.

Galton ise karakteriseerib eugeenika õpetust kui „nende tegurite uurimist, millised alluvad seltskonna kontrollile ja millised on võimelised muutma heas või halvast mõttes tõuomadusi, nii kehalisi kui ka vaimseid — tulevates sugupõlvedes“. Galtoni mõttekäik on ikka ja alati: tuleb kõik teha, et rahva väärtuslikumad elemendid võiksid anda järeletulevat sugu, kes siis tõstavad üldsuse kõrgemale tasemele. Perekonnad tuleb läbi uurida, et selgusele jõuda, kus peituvad edustavad ja kus takistavad tegurid perekonna tõusule ja lasterohkusele. Galton nõuab kolme täiskasvanud inimest ühe abielupaari peale. Galtoni vanusepäevil oli eugeenika-õpetus saanud temale teiseks usuks. Ta kirjutas:

„Eugeeniline usk ei piirdu mitte üksinda oma ligimese armastusega, vaid see armastus ulatub ka tulevastele põlvetele. Ta tõstab abielu tähtsust, sest ta juhüb tähelepanu järeletuleva soo arvatavatele omadustele. Ta õhutab armastust ja huvi perekonna ja ta bioloogilise päranduse vastu. Eugeenika on usutunnistus, täis lootusi ja õilsaid tundeid, millised pesitsevad inimsoo parimate esindajate rinnus.“

Nagu teada, on eugeenika-teadus, mis ju muud ei ole, kui inimese pärivus-teadus, viimastel aastakümnetel, eriti peale maailmasõda, suuresti edasi arenenud. Peetakse rahvusvahelisi kongresse ja konverentse. Suuremates ja vanemates riikides on asutatud ülikoolide juurde eugeenika õppetoole, mõnedes ka erilised eugeenika uurimisinstituudid, nagu Rootsisis ja Norras.

Eugeenika-teadus seab oma ülesandeks tublima ja parema inimtõu soetamise. Seda teeb ta perekondade pärivuse uurimise kaudu ja nende uurimiste tagajärgede praktilisele tarvituselevõtmise abil. Nii siis, enne sügav, tõsine uurimine, ja pärast selle vilja praktiline kasustamine.

Kuna meil Eestis tänini eugeeniliste küsimuste teaduslik uurimine puudub, välja arvatud vähesed sellekohased uurimused asjaarmastajate eraisikute poolt, siis peame kasutama neid andmeid, mis teiste maade uurijad on kindlaks teinud ja heaks arvanud ette panna ja osalt ka tarvitusele võtta.

Üldiselt on teada, et mida lähemal elab rahvas loodusele, seda suurem on ta sigivus. See on nii ka ühe ja sama rahva mitmesuguste kihtide juures.

Nii on teada, et maadhariv rahvas ka praegu Euroopa riikides üldiselt suurema sigivusega on, kui seesama rahvatõug linnades, moodustades suurelt osalt töölis-, käsitöölis- ja kaupmeeskonna. Sama rahva pojad ja tütreid, kes töötavad vaimsetel aladel, nagu õpetajad, arstid, advokaadid jne., siginevad veel vähem, omades abielupaari peale vaevalt veel kaks last.

Nii võime peaaegu ütelda, et mida enam inimesed võõrduvad maast ja kehalisest tööst, seda vähem nad siginevad.

Teisest küljest, kõigi nende kolme kihi hulgas on isikuid, kes on alaväärtuslikud, bioloogiliselt koormatud haigustega või hingeliste kalduvustega kuritegevusele ja mõrvale, mille tunnistajaiks on paljud vaimu- ja närvihaiged, samuti ka kurjategijad-mõrvarid.

Inimese pärivuse uurimine on kindlaks teinud palju haigusi, millised põlvest põlve edasi antakse ja nii inimtõu allapoole, langusele viivad. Siia kuuluvad, kui ainult mõnda neist nimetada, kaasasündinud nõrgamõistuslikkus, varajane hullumeelsus, päritav langetõbi, pimesus ja kurtus ja mõned pärandatavad kehavedad. Samuti on kurjategijate-mõrvarite hulgas palju pärivuslikult koormatud ja bioloogiliselt alaväärtuslikke isikuid.

Kõik need ülalloetletud isikud langevad koormaks terveile, töövõimelistele isikuile, kes peavad tahes või tahtmata oma peale võtma nende elamise ja ülalpidamise kulud. Ja väljaminekud selles suunas ja selleks otstarbeks suurenevad aast-aastalt.

Sellele tuleb piir panna. Kuna euroopa rahvaste moraal nõuab, et iga inimene, kes sünnib, tuleb elus hoida ja üles kasvatada sellest hoolimata, missugune isik temast võrsub, siis ei saa ega või siin ruttu tunduvaid tagajärgi saavutada, küll tulevikus, aastakümnete möödumisel.

See abinõu, mis võimaldab alaväärtuslikke isikuid sigivõimetuks teha, on steriliseering, milline sai oma alguse Põhja-Ameerika Ühendriigis 1907. a. Nüüd on seal tehtud juba tuhandeid isikuid sigivõimetuks.

See Ameerika algatus on ka Euroopasse kandunud ja mitmed riigid on vastu võtnud ja ellu viinud sellekohased seadused, nagu Šveits, Daani, Norra, Soome ja Rootsi, eelkõige aga Saksamaa, kuna mitmetes teistes riikides, nende hulgas ka Eesti, niisugune seadus on väljatöötamisel.

Tähelepanu väärrib just see asjaolu, et maailma haritumad ja paremini korraldatud demokraatlikud riigid, Šveits, Daani, Norra ja Rootsi on omaks võtnud ja seadusandlikul teel maksma pannud selle liikumise põhimõtted, ja seda esimestena Euroopa.

Tulevikus ei luba haritud rahvad mitte enam igal inimesel sünnitada, vaid nii ema kui ka isa peavad olema terved ja bioloogiliselt väärtuslikud isikud.

Nagu teada, väheneb kultuuritõusuga üldse ja üksikute isikute kõrgemale kultuuriastmele jõudmisega inimeste siginemine. Sellepärast tuleb tõsiselt sellele mõelda, kuidas seda väärnähet kõrvaldada, mis viib rahva- ja riigielu langusele, võib-olla koguni väljasuremisele.

Praegusaja sündimuse tagasimineku on puhtmõistuslik näht, sest sündide arv perekondades ratsionaliseeritakse. Sellele ratsionaliseerimisele tuleb vastu astuda samuti ratsionaalsete võtetega, see on kergendada perekondade lastekasvatamise raskusekoormat majanduslikkude hüvedega. Perekond ja lapsed ei ole mitte iseenese pärast olemas, vaid nad on ühiselu ja riigielu alustulbad. Sellepärast tuleb ühiskonnal, eriti aga riigivõimudel, enam rõhku panna perekonnaelu reguleerimisele, eriti aga lasterikaste perekondade eluvõimaluste soetamisele. Muidugi ei tule seda nii mõista, et kõik raskused ja kulud lastekasvatuse alal maksetakse kinni. Ei, — see oleks võimatu seisukord. Lastekasvatamine ei tohi mitte sissetulekuallikaks muutuda.

Loomulik on näht, et inimesed abielluvad teatavas ajajärgus ja lapsi sünnitavad, nagu see kogu elavas looduses nähtavale tuleb. Kui paljud inimesed sel-

lest loomulikust toimingust kõrvale hoiavad, siis on neil selleks kindlasti omad põhjused, ja neid ei tule mitte sundida lapsi sünnitama, sest lapsesünnitajad peavad olema selleks kvalifitseeritud. Lasterikkaid, lasterõõmsaid, bioloogiliselt terveid perekondi tuleb igapidi soodustada laste kasvatamises, sest nad on seltskonna- ja kultuurikandjad, samuti loovad nad ka lasteta inimestele eluvõimalusi.

Välismaa eugeenikateadlased nimetavad praegust aega, kus lastekasvatamine suurte raskustega seotud, vanapoiste, vanatüdrukute, lasteta ja väheste lastega inimeste privileegiumi-ajastuks. Mainitud isikud naudivad kõiki kodanlikke õigusi, ei tarvitse aga ühtegi kohustust kanda tuleviku jaoks. Ja nagu iga privileegium, nii tahavad ka paljud teised temast osa saada ja selle järgi oma eluviisi korraldada. Isegi suurte varanduste omanikud naudivad neid eesõigusi. Ja säärase arv suureneb aast-aastalt.

Siin on koht, kust tuleb peale hakata ja raskused õiglasemalt ja ühtlasemalt ära jaotada. Seda saab muidugi teha mitmel viisil.

Kõige enne tuleb muidugi küsimusele vallaliste ja lasteta abielupaaride maksustamine, millist teed on käima hakanud mitmed suurriigid, nagu Prantsusmaa, Itaalia, Põhja-Ameerika Ühendriigid ja Saksamaa. Muidugi on see maks võrdlemisi väike ja tagajärjed selle tõttu vaevalt märgatavad, kuid ta toob siiski summasid kokku, mida kasuga tarvitatakse lasterikaste perekondade toetamiseks.

Pea kõigis Euroopa riikides on perekonna-abirahad sisse seatud riigi- kui ka omavalitsuseteenijaile. Ka mõned eraettevõtted teevad seda. Neid antakse mõnel pool igale lapsele võrdselt, teisel jällegi esimesele vähem, teisele rohkem, see on progressiivselt lastearvule, kuna ka seda esineb, et alles 3. lapsest peale toetust hakatakse andma.

Sellesse gruppi kuuluvad ka sünnitus- ja imetamispreemiad, milline abistamisviis on eriti Prantsusmaal laialt levinud. Siia kuuluvad ka Prantsusmaa soodustused lastevanematele raudteesõidu hinna alandamiseks 30—70 prots., see on 3—7 lapsega vanemale. Ka Prantsuse riigi suvituskohad ja tervisveeallikad on lastega inimestele 50 prots. odavamad kui teistele.

Muidugi toovad mainitud soodustused suurt kergendust lastevanematele ja nad on selletõttu väga tarvilikud, kuid nad ei ole suutnud meelega muutust luua ja sellepärast pole nad mitte põhjapaneva tähtsusega.

Kuidas õnnestub ja kuipalju kasu toob Saksamaa katse noortele abiellujatele anda kaasavaraks laenu 1000 riigimarka, milline võlg kustub neljanda lapse sünniga, on vara otsustada, sest aeg on veel lühike.

Mulle tundub, et meie praegusel maksustamisesüsteemil on palju puudusi. Nii otsesed kui ka kaudsed maksud lasuvad peaaesjalikult perekondade, eriti lasterikaste perekondade õlgadel. Riik saab suurema osa maksudest nii-ütelda laste suust.

Eestis on tulumaksust vaba abielupaaril ainult 900 kr. ja iga lapse kohta 300 kr. See on liiga vähe. Kõigile perekonnaliikmeile, nii isale, emale ja igale lapsele tuleks tulumaksust vabaks jätta 900 kr.

Edasi on vanematele laste osa tulumaksust vabaks jäetud ainult kuni 18. a. vanuseni. Aga laps ei teeni ju veel. Ta õpib kas kutsekoolis, gümnaasiumis, ülikoolis või mujal. Ja selle õppimisega on ju vanemal suured kulud. Riik tarvi-

tab ju ka niisuguseid isikuid. Enam veel — nad on tulevased riigi- ja seltskonnajuhid. Lapse tulumaksu osa peaks vaba olema kuni tema normaal-õppeaja lõpuni, sellest hoolimata, millises asutises ta on õppimas.

Pärandusmaks väikeste ja keskmiste varanduste pealt peaks lasterikastele perekonnile täiesti ära jääma; samuti tuleks niisuguste kinnisvarade üleminek lastele kas täiesti maksust vabastada või seda ainult õige väikese maksu eest toimida.

Inimeste taimelava on maa, maaelu, maapind. Inimesi tuleb siduda maapinna külge.

Meil on loodud palju asundustalusid ja luuakse vähesel arvul veel juurde.

Asunikele, nende uute talude omanikele on tehtud mitmeid soodustusi, mida ükski teine rahvakiht Eestis ei ole saanud. Kuid nendele ei ole peale pandud ühtki kohustist. Siin tuleks nii toimida nagu seda tehakse Saksamaal, Thüringenis *): asundustalu antakse noorele tervele abielupaarile kätte. Vastutasuks kohustub ta esimese viie aasta jooksul oma perekonnaliikmete arvu suurendama kahe võrra ja järgmise viie aasta jooksul samuti kahe võrra. Muidugi ei ole keelatud lapsi ka rohkem muretseda.

Ülaltoodud abistamisviisid ei haara mitte kogu rahvast, vaid ainult õige väikest osa temast. Nüüd on ka seda hakatud järele kaaluma, kuidas oleks võimalik kogu rahvast tervendada, nii et kogu rahva terved ja väärtuslikud isikud võiksid soetada järeletulevat sugu.

Saksa rassiteoreetik prof. A. Grotjahn *) tahab siin parandust tuua ja bioloogiliselt väärtuslike isikute sündimist tõsta lasterikaste vanemate „kindlustusseadusega“. Lasterikkaks loeb ta iga vanematepaari, kellel on enam kui kolm last alla 18 a. vanuses. Kindlustuskulud tuleksid vallalistelt, lasteta ja lastevaestelt perekondadelt...

Lasterikkad perekonnad hakkaksid alles 4. lapsest peale saama 60 riigimarka kuus lapse kasvatamiseks ja iga järgmise lapse pealt 10 Rmk. enam.

Saksamaal oli 1925 a. umbes 3 miljonit lasterikast perekonda ja 12 miljonit teisi maksjaid, nii et ühe lasterikka perekonna lapsi aitaksid neli teist isikut kasvatada.

Umbes samasuguse ettepanekuga esines ka statistik F. Burgdörfer, kuna prof. Gruber soovib maksta lasterikastele vanematele vanadusepensioni.

Prof. Lenz *) Münchenis tahab selles küsimuses uuendust tuua maksustamisesüsteemi ümberkorraldamise abil. Ta soovib, et perekonnas maksustataks ema ja iga laps 20 prots. vähem kui lasteta või lastevaesed inimesed, nii et perekonnad nelja ja enam lapsega oleksid täiesti maksuvabad. Ta arvab, et maksustamisesüsteemi saab nii painduvaks teha, et on ka järeletuleva soo kvaliteet, mitte üksinda kvantiteet, kindlustatud.

Kuna Saksamaal veel kindlat viisi ei ole leitud, kuidas oleks kõige otstarbekohasem väärtuslike elemente kogu rahvas toetada, on Prantsusmaa 1932. a. selles mõttes suure sammu edasi jõudnud.

*) „Volk und Rasse“ 1934, lk. 364.

*) Entwurf eines Elternschaftsversicherungsgesetzes nebst Begründung. Archiv f. soziale Hygiene und Demographie. 1925. H. 1.

*) Über Möglichkeiten und Grenzen eines Ausgleichs der Familienlasten durch Steuerreform. Archiv f. Rassen- und Gesellschaftsbiologie. Bd. 24, 1930.

Sel aastal võeti seal vastu kompensatsioonikassade seadus**), milline kohustab kõiki ettevõtteid kogu Prantsusmaal, peale põllumajandusliikude, maksma oma teenistuses olevaile isikuile iga lapse sünni puhul kompensatsiooni, see on teatavat lisatasu lapse ülalpidamiseks, mis on progressiivne laste arvule. Olgu tähendatud, et need kassad kutsuti eraalgatusel ellu suurtöösturite poolt juba 1916. a. ja levisid imekiiresti nagu iseenesest. 1932. a. 11. märtsi seadus ainult fikseeris seda, mis juba oli olemas. Praegu maksavad Prantsusmaa kompensatsioonikassad aastas 5.250.000 lapsele 1.900.000.000 fr. (Kr. 456.000.000), see on igale lapsele kuus 7,24 krooni.

Ma olen siin kirjutanud peamiselt tulunduslikest asjust, mis on muidugi väga tähtsad, kuid ei pea unustama, et inimene ei ela mitte üksinda leivast, vaid temale on ka muud tarvis. Nii ka lasterikkad vanemad. Peale otsekoheste majandusliku tulu vajavad nad ka meie lugupidamist ja austust. Kui seltskond ja riigivõimud neid ei pea millekski ja neile saab osaks ennem pilge ja halvaks panemine kui austus, siis võime kindlad olla, et sündimiste arv veel rohkem tagasi läheb ja meie tühja, külma ja eluta maja ees seisame. Sellest on Prantsusmaa aru saanud ja prants. seltskond austab ema ja last igal viisil ja igas kohas. Seal on seadusega välja antud „p r a n t s u s e p e r e k o n n a a u r a h a“ (pronks, hõbe, kuld †), mille antakse emadele, kes on sünnitanud vähemalt 5, 8 või 10 last ja need elus on. Prantsuse Teaduste Akadeemia austab iga aasta lasterikkaid emasid suurte kingituste ja rahasummade jagamisega.

Prantsusmaal on kaalutud ka seaduse-eelnõu, mis annaks lapse vanematele niipalju hääli valimistel, kui palju on neil lapsi.

Praegu ei saa meie veel mitte kindlasti ütelda, missugune moodus on perekondade abistamisel kõige tulutoovam, sest küsimus on veel võrdlemisi noor ja omatakse veel vähe praktilisi kogemusi. Vist on siin nagu mujalgi, et nii üks kui ka teine tee viib eesmärgile. Üks on aga kindel, et iga tegevus, mida inimene korda saadab, on mõjustatav nii ühele kui ka teisele poole. Sellega ka sündimuste küsimus.

Mulle võidakse ütelda, et Vanas Greekas (Platon) ja Vanas Roomas (Lex Poppeia) olid ka need küsimused päevakorral, kuid ometi ei jõutud neid rahvaid hävinemisest päästa. Sellele vastan: mis siis võimatu oli, on nüüd võimalik. Uus aeg, uued meetodid.

Kui me lõpuks küsime, mis tuleks siis Eestis lasterikkaste perekondade abistamiseks teha, siis vastaksin: seda, mida teised kultuurriigid enne meid on teinud ja ära proovinud. Ka meil tuleb esiotsa osalist, väikest tööd teha ja pärastpoole üle minna kogu rahva väärtusliku järeletuleva soo abistamisele, sest meie peame teadma, et meie vabadus ja iseseisvus on kindlustatud kõige paremini siis, kui me maa on täis tervet, elurõõmust ja töörohmsat rahvast.

**) Manuel pratique des Allocations Familiales. 2. Edition. Paris 1934.

†) Dr. Hans Harmsen, Die französische Sozialgesetzgebung im Dienste der Bekämpfung des Geburtenrückganges, lk. 19. Berlin 1925.

TEESID.

1. Kuna Eestis puudub tänini eugeenika küsimuste uurimiseks eriline asutis, siis tuleb Tartu ülikooli juurde luua eugeenika dotsentuur, kus neid küsimusi teaduslikult uuritaks ja rahvale kättesaadavaks tehtaks.
2. Kõik abiellujad (elmujad) tuleb enne abiellumist (elmumist) arstlikult läbi vaadata ja ainult vastava tunnistise saamisel seaduslikult registreerida.
3. Pärilikkude haiguste ja vigade edasiandmise tõrjeks tuleb maksmata panna steriliseerimise seadus.
4. Igal pool riigi- ja omavalitsus-asutistes tuleb ametisse palkamisel eelistada lasterikkaid perekondi, samuti püüda neid varustada paremate maksuta ja odavate korteritega.
5. Riigi- ja omavalitsus-teenijaile tuleb perekonna-abiraha maksmist jätkata, kuid muuta see progressiivseks laste arvule.
6. Vanemate sissetulekust tuleb laste osa tulumaksust vabaks jätta kuni laste elukutsele ettevalmistuse normaal-aja lõpuni.
7. Tulu- ja pärandusemaksu reform tuleb läbi viia nõnda, et väikeste ja keskmiste sissetulekutega inimesed neist maksudest, alates neljandast lapsest, oleksid vabad.
8. Asunduskohtade loomisel tuleb võtta kohustus kohasaajalt laste kasvatamiseks (vähemalt neli last) ja anda neid kohti noorile, bioloogiliselt terveile abielupaarele.
9. Kogu rahvas tuleb süvendada arusaamist kompensatsiooni-kassadest ja need kogu riigis järkjärgult sisse seada.
10. Vallaliste, lasteta ja väheste lastega abielupaaride privileegium tuleb kaotada ja nad seada ühele astmele kolme-neljapöörilise perekonnaga.
11. ~~Rahvusliku kasvatuse kongress tunnistab eugeenika ja tõutervishoiu seisukohalt äärmiselt hädaohlikuks kõrtsi- ja kohvikukultuse soodustamise ning sellemõttelise ideoloogia süvendamine. Kõrtsikultus väljaarendatud öölokaalideni kuidagi ei edenda viimasel ajal püstitatud rahvuskultuurilisi püüdeid.~~

13619

i.